

Prof. dr hab. Józef Górniewicz

Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie

Recenzja dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego Pani dr Jolanty Jarczyńskiej ubiegającej się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Opinia przygotowana dla Rady Dziedziny Nauk Społecznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Uwagi ogólne o habilitantce

Pani dr Jolanta Jarczyńska w roku 2000 ukończyła studia o specjalności: pedagogika opiekuńczo – wychowawcza na Wydziale Pedagogicznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Pod kierunkiem Pana Prof. dr hab. Edmunda Trempały przygotowała pracę magisterską pt. „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju domów pomocy społecznej. Na przykładzie <Domu Pogodnej Jesienie> w Solcu Kujawskim.

W roku 2005 uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Pod kierunkiem Pani Prof. dr hab. Marii Deptuła przygotowała rozprawę naukową pt. „Wybrane czynniki ryzyka występujące w środowisku rodzinnym a picie alkoholu w okresie adolescencji”. Recenzentami w przewodzie byli Prof. Barbara Woynarowska oraz Roman Leppert. Praca uzyskała wysokie noty i została wyróżniona.

W roku 2002 Habilitantka ukończyła studia podyplomowe z zakresu „Profilaktyki uzależnień i socjoterapii” na rodzimym uniwersytecie.

Od roku 2006 jest zatrudniona na stanowisku adiunkta badawczo – dydaktycznego w Katedrze Pedagogiki Opiekuńczej i Profilaktyki Społecznej w Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Odbyte staże naukowe i dydaktyczne

Pani dr Jolanta Jarczyńska w roku 2023 odbyła staż naukowy i dydaktyczny w Instytucie Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu. Opiekunem naukowym stażu była Pani prof. dr hab. Dorota Siemieniecka. Tematyka prac badawczych jak i wykładów upowszechniających naukę była skupiona wokół zagadnienia zagrożeń wynikających z nadmiernego użytkowania mediów cyfrowych przez młodzież szkolną. W trakcie tych spotkań nawiązała kontakty z uczonymi włoskimi zajmującymi się także problematyką

mediów cyfrowych z perspektywy teorii komunikacji oraz psychologii i pedagogiki. Uczestniczyła w pracach zespołu przygotowującego projekt badawczy dotyczący diagnozy i profilaktyki uzależnień od mediów cyfrowych.

Warto podkreślić też udział habilitantki w pracach eksperckich Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Uczestniczyła w przygotowaniu 6 projektów naukowych. Wykonała ponadto dwie ekspertyzy specjalistyczne dla Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii; pierwszą we współpracy z Panią Profesor Marią Deptułą (2017), drugą samodzielnie w latach 2021 – 2023.

Promocja prac naukowych i udział w roli recenzenta

Pani dr Jolanta Jarczyńska pełniła rolę promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim Pana Szymona Borsicha. Promotorem rozprawy była Pani Prof. dr hab. Maria Deptuła. Rozprawa pt. „Zmiany zachodzące w zakresie wybranych podmiotowych czynników tworzących kontekst osiągnięć szkolnych uczniów klas IV – V i ich uwarunkowania” stała się przedmiotem publicznej obrony na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w roku 2021.

Habilitantka w swoim autoreferacie wskazała na swoją rolę jako recenzentki rozpraw naukowych. Przygotowała dwie recenzje do czasopisma „Social Contexts”, opinię wydawniczą w sprawie monografii opublikowaną później w Oficynie Impuls w Krakowie, recenzje tekstów naukowych dla „Horyzontów Psychologii i Nauk o Człowieku”. Jest też członkinią zespołu recenzentów w czasopiśmie „Behavior Addictions”.

Aktywnie uczestniczyła w promowaniu nauki pełniąc funkcję wydziałowego koordynatora Festiwalu Nauki w Bydgoszczy jak też uczestnicząc w pracach koncepcyjnych związanych ze zmianą systemu przygotowania kandydatów na nauczycieli i pedagogów szkolnych w rodzimej uczelni.

Dorobek naukowy

Pani dr Jolanta Jarczyńska w okresie po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała 27 prac naukowych w tym trzy monografie autorskie, 11 artykułów w czasopismach naukowych, 10 artykułów w monografiach wieloautorskich, 2 artykuły zamieszczone w czasopismach jako współautorka oraz była redaktorem tomu pt. „Uzależnienia behawioralne i zachowania problemowe młodzieży: teoria, diagnoza, profilaktyka, terapia”. Książka została opublikowana w Wydawnictwie Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w roku 2014 .

Spośród trzech monografii opublikowanych po roku 2006 dwie spełniają wymagania stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego. Są oryginalnymi pracami naukowymi, natomiast trzecia praca pt. „Picie alkoholu przez młodzież w okresie

dorastania a wybrane czynniki w środowisku domowym” z roku 2008 powstała na bazie tekstu rozprawy doktorskiej i nie może być rozpatrywana w obecnej procedurze.

Artykuły zamieszczono w kilku czasopismach naukowych takich jak: „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”, „Przegląd Pedagogiczny”, „Acta Universitatis Nicolai Copernici – Nauki Humanistyczno – Społeczne Pedagogika”, „Journal of Education”, „Culture and Society”, „Wychowanie na co dzień”, „Edukacja – Studia, Badania, Innowacje”, „Journal of Behavioral Addiction” czy „Remedium”.

Natomiast artykuły pomieszczone w monografiach wieloautorskich zostały opublikowane w renomowanych wydawnictwach uczelnianych jak UAM w Poznaniu, UKW w Bydgoszczy, „Polska Fundacja Pomocy Humanitarnej <Res Humanae>”, Natalaneum Association Institute for Psychoprevention and Psychoterapy w Lublinie, Wydawnictwo Edukacyjne „Parpamedia” w Warszawie, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie.

Średnio opublikowała 1,58 prac rocznie.

Niezbyt znaczący był też udział habilitantki w konferencjach naukowych. W okresie po 2006 roku uczestniczyła w 23 udokumentowanych spotkaniach ludzi nauki, co w okresie 17 lat oznacza, że uczestniczyła w 1,35 konferencji rocznie. Przygotowała w roli organizatora dwie konferencje naukowe. Obie odbyły się na rodzimym uniwersytecie. Pierwsza z nich została zrealizowana w roku 2017. Habilitantka była przewodniczącą seminarium naukowego pt. „Wyzwania i dylematy związane z projektowaniem i realizacją badań w zakresie problematyki uzależnień behawioralnych. Co już wiemy, Co warto jeszcze poznać, Perspektywy i rekomendacje dla przyszłych badań”. Konferencja druga pt. „Dialog motywujący w pracy z młodzieżą wykazującej zachowania problemowe” odbyła się w roku 2019 także w Bydgoszczy. Współorganizatorem tego spotkania było Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

W swoim autoreferacie Pani dr Jolanta Jarczyńska wspomina o aktywnym działaniu w poszukiwaniu środków na badania naukowe. Zaznaczyła 8 takich inicjatyw. Owe granty były finansowane nie tyle z podstawowego źródła jakimi są: Narodowe Centrum Nauki, czy Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, ale z innych instytucji jak „Fundusz Rozwiązywania Problemów Hazardowych, projekty finansowane przez Ministerstwo Zdrowia dotyczące różnych uzależnień Jak: hazard, narkomania, lekomania, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Fundacja „Poza Schematami”.

Dane naukowe są następujące:

Liczba prac cytowanych – 129. Indeks Hirscha wynosi 8. Liczba uzyskanych punktów za publikacje naukowe – 418 w okresie po uzyskaniu stopnia doktora.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Do oceny recenzentów Pani dr Jolanta Jarczyńska przedstawiła monografię pt. „Tożsamość młodzieży w świecie mediów cyfrowych. Znaczenie i funkcje mediów cyfrowych w procesie kreowania tożsamości dorastających osób”. Praca jest bardzo obszerna i liczy 484 strony. Została opublikowana w Wydawnictwie Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w roku 2021. Recenzentami wydawniczymi byli prof. prof. Ewa Wysocka i Jacek Pyżalski.

Monografia składa się z 5 rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii i aneksów pomieszczonych w dwóch częściach. Pierwszą z nich zatytułowano następująco: „Tożsamość młodzieży i media cyfrowe – teoretyczne i empiryczne podstawy badań własnych”. Składają się nań trzy rozdziały. Część druga pt. „Badania własne nad tożsamością młodzieży i jej obecnością w świecie mediów cyfrowych” zawiera dwa rozdziały.

W części pierwszej autorka omawia stan badań nad problematyką tożsamości człowieka. Analizuje klasyczne teorie tożsamości ujmując je w aspekcie rozwojowym. Przywołuje koncepcję Erika H. Eriksona jako klasyki badań nad tożsamością traktując ją jako punkt wyjścia do przedstawienia nowszych idei zaproponowanych w literaturze naukowej przez Jamesa S. Marcii`ego, Allana S. Watermana, Koena Luyckxa i Michaela D. Berzonsky`ego.

W drugim rozdziale podejmuje problematykę mediów cyfrowych oraz ich funkcji w życiu współczesnej młodzieży. Analizuje rozwój tych mediów, ich potencjał edukacyjny. Badaczka wskazuje także na zagrożenia rozwoju młodzieży niezwykle zaangażowanej w procesie śledzenia treści zamieszczanych w mediach cyfrowych. Omawia potencjalne czynniki destrukcyjne proces rozwoju i socjalizacji młodzieży. Określa również znaczenie tych środków technicznych w kreowaniu tożsamości człowieka.

Treścią rozdziału trzeciego jest kategoria młodzieży. Habilitantka analizuje literaturę z zakresu psychologii i socjologii określając aspekt rozwojowy i społeczny młodych ludzi. Wskazuje na zmiany kulturowe i technologiczne zmieniające środowisko życia współczesnego człowieka podkreślając najważniejsze procesy społeczne jak globalizacja, masowa komunikacja, udostępnianie treści sztuk wizualnych i audialnych, czy treści przekazów kulturowych oraz dynamiczny rozwój mediów społecznościowych.

Rozdział czwarty zawiera zagadnienia organizacji badań naukowych. Autorka stosuje tutaj klasyczną formułę prezentacji założeń metodologicznych według strategii badań kwantytatywnych. Zaś rozdział piąty zawiera dane z badań empirycznych. Została tutaj ujęta zasadnicza problematyka pracy czyli kształtowania tożsamości młodzieży pod wpływem mediów cyfrowych. Wpierw dokonano charakterystyki badanych osób, ukazano poznawcze i socjodemograficzne korelaty tożsamości badanej młodzieży, określono jej statusy rozwojowe jak też fazy rozwiązywania kryzysu tożsamości ujętych w koncepcji Erika H. Eriksona.

W następnej fazie narracji wyników badań empirycznych autorka wskazała częstość korzystania z mediów cyfrowych przez młodzież szkolną jak też przypisane im znaczenie, aby z części końcowej tego rozdziału wskazać na rolę mediów w kreowaniu tożsamości współczesnej młodzieży szkolnej.

Praca jest napisana w klasycznej formule badań empirycznych realizowanych w paradygmacie kwantytatywnym. Część pierwsza zawiera podstawowe informacje o zamieszczonych w tytule rozprawy kategoriach analitycznych. Są nimi takie jak: tożsamość, media cyfrowe i młodzież. Habilitantka starała się w równym stopniu uwzględnić zasób treściowy owych rozdziałów teoretycznych. Nie mam większych uwag do rozdziału pierwszego dotyczącego idei rozwoju tożsamości człowieka. Nowe ujęcia są tutaj cennym dodatkiem do zasobu nauk społecznych. Także rozwój mediów cyfrowych, nowych technologii i wykorzystania tychże w życiu współczesnego człowieka nie budzi moich zastrzeżeń. Wydaje się jednak, że kategoria młodzieży została potraktowana nazbyt skrótowo, ogólnikowo. W istocie nie dowiedziałem się z ocenianego tekstu niczego nowego.

Zabrakło mi w rozdziale pierwszym odniesień do badań dotyczących tak zwanej tożsamości „uwięzionej”. Chodzi o rasę, religię, czy przynależność do mniejszości seksualnych. Wszak autorka wyodrębnia w tabeli dotyczącej płci kategorię „gender”. Pięć osób, spośród ponad 1500 badanych zadeklarowało swoją odmienną orientację, niż ta przypisana w świadectwie urodzenia. Osoby o tożsamości „uwięzionej” poszukują innych form ujawniania swojego bólu egzystencjalnego, aniżeli promocja siebie w mediach społecznościowych realizowana w formach klasycznych, popularnych w danej populacji młodzieży. Zapewne już na etapie dojrzewania część osób rozpoznaje u siebie symptomy „zamykanych” opcji funkcjonowania w grupie społecznej. Nie było też odniesień do studiów międzykulturowych. Jediną pozycją w bibliografii z tego zakresu była praca Profesora Jerzego Nikitorowicza o konstruowaniu tożsamości ludzi żyjących na pograniczu kulturowym.

Rozdział czwarty – metodologiczny stanowi zawsze pułapkę dla autora pracy promocyjnej. I chociaż jego struktura jest podobna w każdym dziele naukowym z zakresu nauk społecznych to pułapki tkwią w naturze formułowanych pytań przez autora dzieła, w formule językowej hipotez roboczych, w doborze narzędzi badawczych i ich charakterystyce ukazanej w danej monografii. Tak jest też w ocenianej rozprawie. Na stronach 208 – 210 autorka postawiła szereg pytań. Niektóre są dwuczłonowe, co oznacza, że w jednej formule zdania pytającego są w istocie dwie odrębne struktury pytajne. Chociażby problem główny ma taką oto postać: „W jaki sposób młodzież postrzega własną tożsamość i jak radzi sobie z rozwiązaniem kryzysu tożsamości w kontekście przypisywanego znaczenia i funkcji mediów cyfrowych w procesie jej kreowania?” W istocie badaczka pyta aż o cztery sprawy naraz.

Ów rozbudowany problem główny rozwija w trzech pytaniach bardziej szczegółowych, a każde z nich w kolejnych jeszcze bardziej drobiazgowych. Łącznie sformułowano 19 problemów ujętych na trzech poziomach ogólności.

Do problemów zależnościowych habilitantka sformułowała 5 hipotez o niezwykle skomplikowanej formule zdaniowej. Na stronie 211 pierwsza z tych hipotez posiada aż 13 wersów tekstu, druga zamieszczona na stronach 212 i 213 zawiera aż 21 wersów. Pozostałe trzy są znacznie skromniejsze objętościowo. Zadziwia mnie nie tyle sama treść owych przypuszczeń badawczych, ile ich formuła językowa. Jest tam za wiele

zmiennych i sugestii, jakie mogą być potencjalne związki między owymi czynnikami poddanymi analizie na podstawie zebranego materiału empirycznego.

Autorka pracy przeanalizowała materiały wypełnione przez 1503 uczniów bydgoskich szkół ponadpodstawowych, ponadgimnazjalnych, bo badania realizowano w roku 2017 w trakcie zmian w strukturze oświaty w Polsce. Chociaż próbka badawcza wynosiła 1541 osób. Badani wywodzili się z liceów ogólnokształcących, techników i szkół branżowych (zawodowych). Najwięcej z nich uczyło się w liceach, a najmniej w szkołach branżowych. Habilitantka zachowała tutaj strukturę udziałów poszczególnych grup uczniów w typach szkół ponadpodstawowych.

W toku badań wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego do zbierania materiału empirycznego, a do oceny jakościowej owych danych zastosowano metodę analizy treści opracowaną przez Bernarda Berelsona. I jak twierdzi autorka ocenianego dzieła owa metoda służy do obiektywnego, systematycznego jak też ilościowego opisu jawnej zawartości komunikatów. A zatem pozwala na wyciąganiu obiektywnych wniosków z poszczególnych pisemnych wypowiedzi. Najistotniejszym elementem owej metody analizy tekstów jest rozkładanie wypowiedzi na elementy prostsze, wyodrębnianie cech, właściwości i elementów poszczególnych zdań i opracowanie kategorii i klas zjawiska według przyjętego klucza kategorizacyjnego. Jest to podejście indukcyjne.

Ale nie tylko procedura badań kwantytatywnych została uruchomiona w trakcie realizacji badań społecznych. Autorka wykorzystwała także strategię badań jakościowych. Otóż 15 uczniów swobodnie wypowiedziało się na temat kreowania własnego wizerunku za pomocą technologii cyfrowych. Stanowili oni 1 procent kohorty badawczej.

Ten ostatni problem zainteresował mnie najbardziej. Od dziesiątek lat prowadzę badania z zakresu wyobraźni, twórczości, samorealizacji i problematyka kreacji jest tam zawsze obecna. Zatem pojawia się problem jak pojmowana jest owa kreacja w tekście ocenianej monografii. Tutaj kreacja sprowadza się tylko do jednego elementu, czyli tworzenia swojego wizerunku na użytek publiczny. Nie chodzi ani o komunikaty werbalne kierowane do innych osób, chociaż te pojawiają się jako dodatkowe elementy przedstawiania swojego wizerunku w mediach społecznościowych. Nie ma tutaj także jakichś rozbudowanych wyrażen ujętych w pewną formułę logiczną, albo poetycką. Badani uczniowie, tak jak widzi ich habilitantka, kreują tylko swoją zewnętrzną powłokę ujawniając chwilowe miejsca pobytu i swój wizerunek w jakimś atrakcyjnym miejscu, ukazują swoje gusty, albo bezguście modowe, zakładając na siebie określone elementy garderoby. Wykonują jakieś gesty kierowane do niewidzialnej publiczności, ale zapewne zrozumiałe przez innych użytkowników mediów społecznościowych. Bez wątpienia tworzy się nowy język przekazu kulturowego, czynnika integrującego daną grupę ludzi funkcjonujących raczej w wirtualnej, wyobrażeniowej rzeczywistości. Te elementy społecznego świata konstruują podwaliny pod nową tożsamość młodzieży opartą na treściach mediów cyfrowych. Udział młodego człowieka w tejże rzeczywistości polega na zaznaczaniu swojego miejsca, akcentów własnego „Ja” w konglomeracie zjawisk i procesów dokonujących się w tejże nowej, cyfrowej rzeczywistości. Współczesne pokolenia młodzieży scharakteryzowane w rozdziale

trzecim pracy ujawniają w pełni swoją tożsamość kulturową opartą na nowych mediach i w nich się przewijającą.

Zatem kreowanie własnej tożsamości w mediach cyfrowych to w istocie nie tworzenie siebie, ale przyoblekanie się w nowe szaty przedkładane innym do oglądu i chowanie swojej natury za blichtrzem rzeczy lubianych, podziwianych, koniecznych do ukazania, bo tak nakazują normy grupowe. Jest się członkiem owej społeczności cyfrowych tubylców, ale nic ponad to. Ten świat tak samo ogranicza rozwój jednostek poddanych procesom socjalizacyjnym jak w grupach społecznych w okresach przed epoką cyfrową. Panują tutaj takie same mechanizmy akceptacji i krytyki, napiętnowania i nagradzania członków owych społeczności. Nawet idea „przesunięcia socjalizacyjnego” w istocie nie zmienia obrazu kształtowania tożsamości współczesnego człowieka. Nakazy i zakazy, wartości akceptowane i niepożądane, kary i nagrody są nadal podstawowym repertuarem kształtowania osobowości. Tożsamość rozwija się wraz z osiąganiem kolejnych stadiów w procesie osiągania dojrzałości społecznej człowieka. I tego ostatecznego wniosku zabrakło mi w ocenianej rozprawie. Autorka jakby nie dostrzega dosyć oczywistej zależności między poziomem dojrzałości społecznej człowieka a kreacją jego tożsamości. Wszak ten element pojawia się stosunkowo późno w życiu ludzi, zapewne nie jest obecny w grupie badanych uczniów szkół ponadpodstawowych, ale w części teoretycznej rozprawy, nawet w odniesieniu do rekonstruowanej teorii rozwoju Erika H. Eriksona nie dostrzegłem takich związków.

Autorka zastosowała w badaniach szereg narzędzi badawczych. Określiła ich możliwości diagnostyczne, trudności w zastosowaniu do polskich nastolatków, miary i wymiary analizy zjawisk społecznych, które były przedmiotem badania. Podziwiam ogrom pracy, jaki musiała wykonać, aby uzyskać odpowiedzi od ponad 1500 uczniów, poddać je krytycznej analizie, korelacjom i ukazać związki ujęte w hipotezach roboczych. Jest to trud przekraczający możliwości jednego badacza. Zapewne wiele osób pracowało nad kodowaniem surowych materiałów empirycznych i nadawania im określonych kategorizacji. Część danych została opublikowana w pracach przygotowanych przez kilku autorów, ale większość z nich ma tylko jednego autora.

Przyjęte hipotezy zostały częściowo potwierdzone, częściowo sfalsyfikowane, ale proces weryfikacji nie był zbyt przejrzysty. Trudno jest bowiem zachować porządek logiczny w sytuacji, kiedy poddaje się korelacji zmienne będące efektem ustaleń na podstawie pomiaru danego zjawiska. Jako kategorie empiryczne były traktowane tak jak fakty społeczne, ale też okolicznościowe, bo tylko odnoszone do badanej kohorty zjawiska i analizowane też w odniesieniu do podobnie ustalonych innych efektów kategorizacji materiału empirycznego. Wszędzie stosowano miary co najwyżej pośrednie, a jako takie nie oddawały istoty badanego zjawiska. Ukazywały je tylko w jakimś stopniu, przybliżeniu, oglądzie na tle innego procesu społecznego.

Autorka podjęła się trudnego zadania toteż w trakcie jego realizacji pojawiało się sporo błędów interpretacyjnych. Jednak uznaje ten trud za ważny i interesujący w rozpoznawaniu współczesnych problemów społecznych. I chociaż analiza kategorii młodzieży nie zadawała mnie w pełni to jednak dociekania nad przemianami ludzi w dobie cywilizacji cyfrowej uznaje za ważne pod względem kulturowym jak i naukowym.

Niewiele jest prac pedagogicznych ujmujących owe zagadnienia z perspektywy kilku dyscyplin wiedzy, bo i psychologii rozwojowej, socjologii, nowych technologii multimedialnych, informatyki, teorii komunikacji jak też pedagogiki. I chociaż najwięcej stron tekstu poświęcono na prezentację wytworów badaczy reprezentujących inne niż pedagogika dyscypliny wiedzy to konkluzje z badań mają wymiar pedagogiczny.

Książka druga pt. „Zaangażowanie w hazard młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej. Diagnoza zjawiska i jego wybranych uwarunkowań” została opublikowana w roku 2016 w Wydawnictwie Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Dzieło liczy 158 stron. Recenzentami pracy byli Państwo Profesorowie: Bernadeta Lelonek – Kuleta i Jacek Pyżalski.

Monografia była efektem wieloletnich badań autorki nad zagadnieniem hazardu, zagrożenia hazardem przez młodzież szkół ponadpodstawowych. Środki na badania empiryczne pochodziły z kilku grantów uzyskanych z centralnych instytucji państwa monitorujących problemy zagrożenia współczesnej młodzieży, czyli Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sprawiedliwości i kilku agend rządowych oraz stowarzyszeń zajmujących się analizą zachowań ryzykownych.

Praca składa się z trzech rozdziałów, wstępu, wniosków z badań, bibliografii i kilku aneksów.

Rozdział pierwszy jest teoretycznym wprowadzeniem w problematykę hazardu jako zjawiska społecznego. Habilitantka definiuje podstawowe pojęcia z tego zakresu, przytacza wyniki badań innych autorów poświęconych hazardowi, poszukuje czynników osobowościowych jak też społecznych uprawiania gier ryzykownych przez ludzi, by w końcu skupić uwagę na młodzieży jako grupie osób zagrożonych pułapką łatwego zarobku, silnych emocji towarzyszących wygranim i przegranym kwotom lub ich symbolicznym zamiennikom w poszczególnych grach. Omawia także strategie postępowania stosowane w polskim systemie wychowawczym i penitencjarnym z zakresu hazardu w kategorii młodzieży szkolnej.

Rozdział drugi – metodologiczny zawiera podstawowe informacje o procedurze badawczej, osobach badanych. Autorka ukazała problemy i hipotezy robocze, metodę, techniki i narzędzia badawcze oraz sposób przeprowadzania badań. Natomiast rozdział trzeci jest eksplikacją wyników badań empirycznych.

Badania zrealizowano w paradygmacie kwantytatywnym. A wyniki ujęto w liczne tabele, diagramy i wykresy, aby przybliżyć czytelnikom obraz badanego zjawiska.

I podobnie jak w poprzednio omawianej rozprawie także w tej wcześniejszej autorka stosuje wiele pytań badawczych, sformułowanych w sposób dosyć oczywisty, a niekiedy nawet niezbyt zręcznie pod względem językowym. Chociażby problem główny brzmi tak: „jak wygląda zjawisko uczestnictwa młodzieży szkolnej w grach hazardowych na terenie miasta Bydgoszczy i powiatu bydgoskiego?”, pytanie drugie zależnościowe – „jaki odsetek młodzieży szkolnej gra w gry hazardowe w sposób ryzykowny, problemowy i patologiczny?” no i cztery problemy zależnościowe określone w podobny sposób. Pierwsza próbka jest następująca: „Czy, a jeśli tak, to jak płęć

badanych uczniów różnicuje częstotliwość angażowania się przez nich w gry hazardowe kiedykolwiek w życiu i w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy?”. Dochodzą jeszcze takie zmienne niezależne jak typ szkoły, oddział klasowy, czy lokalizacja szkoły.

No i oczywiste hipotezy do tak sformułowanych problemów zależnościowych. Oto pierwsza z nich (strona 86) – „Płeć badanych uczniów różnicuje częstotliwość angażowania się przez nich w gry hazardowe kiedykolwiek w życiu oraz w ciągu ostatnich 12 miesięcy w taki sposób, że w podanych okresach chłopcy w tego typu gry grali częściej niż dziewczęta”.

Wnioski i rekomendacje dla praktyki edukacyjnej są dosyć oczywiste. Pierwszy z nich brzmi tak: profilaktyka uzależnienia od hazardu powinna objąć czynniki społeczne oraz sytuacyjne, drugi wniosek – terapia nastolatka uzależnionego od gier hazardowych powinna przebiegać na kilku poziomach: towarzyskim, szkolnym, rodzinnym i indywidualnym, no i jak ten ostatni można zorganizować?

Autorka przekonuje, że dokonała rozpoznania zjawiska hazardu w środowisku Bydgoszczy i powiaty bydgoskiego. Uzyskała klarowny obraz zagrożeń czyhających na młodych ludzi podejmujących ryzykowne zachowania społeczne w formie gier hazardowych. Przetestowała kilka inwentarzy do badania przesiewowego w sferze uczuleń na sytuacje nowe, zagrażające zdrowiu psychicznemu młodzieży szkolnej. No i zarekomendowała władzom oświatowym kilka spraw, które wymagają interwencji na szczeblu rządowym i samorządowym, jak też ważnych dla procesu wychowawczego w danej placówce szkolnej we współpracy z rodzicami uczniów. Zaleca nasycenie treściami pedagogicznymi z zakresu hazardu i zagrożeń współczesnej młodzieży w procesie przygotowania kandydatów na nauczycieli, a potem w trakcie samodoskonalenia zawodowego tej grupy ludzi.

Rozprawa habilitacyjna z roku 2021 jest zdecydowanie na wyższym poziomie merytorycznym i metodologicznym niż ta wcześniejsza z roku 2016.

Konkluzja

Pani dr Jolanta Jarczyńska jest doświadczonym nauczycielem akademickim i obiecującym badaczem procesów społecznych. Posiada duże umiejętności w organizacji procesów poznawczych. Uczestniczyła w roli kierowniczej i wykonawczej w 8 projektach badawczych, na które uzyskała dofinansowanie z instytucji zajmujących się przede wszystkim profilaktyką zagrożeń społecznych młodzieży, zatem komitetów i organizacji publicznych zajmujących się przeciwdziałaniu narkomanii, grom hazardowym, zdrowiu psychicznemu. Nie uzyskała jednak żadnego grantu z Narodowego Centrum Nauki, ale te środki, które zdobyła z innych źródeł wykorzystwała zgodnie z planem finansowym.

Habilitantka jest specjalistką z zakresu pedagogiki opiekuńczej, profilaktyki społecznej w różnych obszarach jej przejawiania się. Prowadzi zajęcia dydaktyczne z tych właśnie obszarów wiedzy. Aktywnie uczestniczy w akcjach popularyzacji nauki w ramach Dni

Nauki w Bydgoszczy, czy w pracach związanych z przygotowaniem kandydatów na nauczycieli i pedagogów szkolnych.

Posiada także doświadczenie w recenzowaniu prac naukowych. Wykonała kilka opinii wydawniczych w zakresie oceny rozprawy naukowej oraz artykułów zarówno dla czasopism polskojęzycznych jak i angielskojęzycznych. Uczestniczyła w roli promotora pomocniczego z jednym zakończonym pozytywnie przewodzie doktorskim.

Do oceny recenzentów przedstawiła dwie monografie autorskie i kilkanaście artykułów zamieszczonych w czasopismach naukowych. Obie rozprawy zostały napisane w paradygmacie badań kwantytatywnych. Autorka ukazała skomplikowaną procedurę badawczą. Nie uniknęła błędów merytorycznych i metodologicznych. Raziły mnie sformułowania problemów i hipotez badawczych pod względem stylistycznym, chociaż sam literalny zapis był zgodny z procedurą obowiązującą w naukach społecznych. Wyniki badań okazały się dosyć oczywiste i zgodne z badaniami innych badaczy tej problematyki. Urzekła mnie jednak konsekwencja habilitantki w promowaniu idei pedagogicznych takich jak zachowania ryzykowne młodzieży, zwłaszcza gry hazardowe, jak kreowanie tożsamości młodzieży szkolnej w mediach cyfrowych, jak poszukiwanie sensu bycia w grupie rówieśniczej niezależnie od kontekstu kulturowego i środowiska informatycznego, w którym znajduje się młody człowiek. Wszystkie te zjawiska zdiagnozowała i opisała badaczka w swoich rozprawach i artykułach naukowych.

Biorąc pod uwagę takie elementy jak oryginalność badań, ogrom materiału empirycznego poddanego analizie jakościowej, wnioski wyływające z tychże dociekań, formułowane postulaty dla melioracji praktyki edukacyjnej, a także duże doświadczenie w działalności dydaktycznej, organizacyjnej i promocji nauki, mimo wskazanych wielu uchybień metodologicznych i merytorycznych w ocenianych rozprawach opowiadam się za nadaniem Pani dr Jolancie Jarczyńskiej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Na podstawie art. 210 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz.U. z roku 2018 poz. 1668) wnoszę do Rady Dziedziny Nauk Społecznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy o nadanie kandydatce takiegoż właśnie stopnia naukowego. Spełnia minimalne wymagania w zakresie wszystkich elementów oceny dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego.

